

Motion till riksdagen 2023/24:2792

av **Gudrun Nordborg m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2023/24:57 Preventiva vistelseförbud

---

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2023/24:57 Preventiva vistelseförbud.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen om preventiva vistelseförbud bör tidsbegränsas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla personer som blir aktuella för vistelseförbud ska ha rätt till offentligt biträde och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Trots de senaste årens stora resurstillskott till polisen, höjningar av flera straff och ökad användning av hemliga tvångsmedel så har antalet gängrelaterade brott och skjutningar inte minskat. Polisens uppkläring av mord och skjutningar i gängmiljö har samtidigt sjunkit. Det visar att det är andra åtgärder som behövs. Från och med december 2022 och under våren 2023 blev situationen i framför allt Stockholm akut. Skjutningarna i Stockholm eskalerade återigen i början av sommaren och fortsatte under hösten. Samtidigt är det kris i stora delar av kriminalvården med överfulla häkten och anstalter bl.a. därför att fängelsestraffen generellt blivit längre.

Regeringen måste omgående ta ett helhetsgrepp på problematiken med utgångspunkt i forskning och beprövad erfarenhet. Dessvärre låter högerpartierna i stället ofta känslor, tyckande och ren populism ligga till grund för rättspolitiska åtgärder. Men för att verkligen minska den grova kriminaliteten och stärka människors trygghet i politiskt eftersatta områden krävs, i stället för längre och hårdare straff, visitationszoner och avlyssning utan brottsmisstanke, en gemensam politisk vilja för att minska klassklyftorna i samhället. Tyvärr bygger högerregeringens förslag för att bekämpa brottsligheten i Tidöavtalet på SD:s repressiva politik. Men de föreslagna åtgärderna om visitationszoner, avskaffad villkorlig frigivning, längre straff, avskaffande av den s.k. mängdrabatten

vid flerfaldig brottslighet, förvaringsstraff, sänkt straffmyndighetsålder och särskilda ungdomsfängelser kommer inte att leda till minskad kriminalitet. Åtgärderna riskerar tvärtom att bli kontraproduktiva.

För att få ned den grova brottsligheten räcker det inte med att bara vara hård mot de kriminella, det gäller att vara smartare än de kriminella. Vissa straff kan behöva höjas, men mycket mer fokus måste riktas mot att förhindra rekryteringen av barn till gängkriminalitet. Det brottsförebyggande arbetet börjar med en väl utbyggd välfärd för alla, även i politiskt eftersatta områden. Om skolan, fritidsaktiviteter och samhället i övrigt fungerar väl så minskar möjligheterna att rekrytera barn och ungdomar in i kriminalitet. Skola och fritidsverksamheter behöver få bättre resurser, likaså socialtjänsten. Barn och ungdomar måste få möjligheter till kommunalt stödda fritidsaktiviteter, skolan måste få bättre resurser för att stödja elever som behöver det för att klara betygen, och socialtjänsten behöver förstärkas med tillräckliga resurser och kunskap för att arbeta både förebyggande och med barnskydd.

Det handlar även om insatser på kort sikt, som att sprida Sluta skjut-projektet till hela landet och att inrätta sociala insatsgrupper i områden som särskilt drabbats av grov kriminalitet. Vänsterpartiet har också sedan flera år tillbaka föreslagit en nationell haverikommission mot skjutningarna och en nationell avhopparverksamhet för kriminella. Insmugglingen av narkotika och illegala vapen måste stoppas redan vid landets gränser för att underminera gängens svarta ekonomi. För vidare läsning om åtgärder mot våldet, se vår motion Åtgärder med syfte att stoppa våldskulturen (mot. 2022/23:1217). För mer förslag som handlar om polisens arbete och om att stoppa nyrekryteringen till kriminalitet, se motion 2023/24:2322. Vår politik för Kriminalvården finns att läsa om i motion 2023/24:436.

3 Regeringens förslag

Regeringen föreslår i sin proposition en ny lag om preventiva vistelseförbud. Syftet med lagen är att öka tryggheten i det offentliga rummet och att förhindra att brottslig verksamhet utövas där. Förslaget innebär att en person kan förbjudas att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats, på skolgårdar eller motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem, s.k. vistelseförbud, om hen medvetet främjar att en grupp personer utövar brottslighet där och det finns risk för att skjutvapen eller sprängämnen används. Även personer som främjar brottslighet som på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten ska kunna meddelas vistelseförbud. Ett vistelseförbud ska inte få avse den som är under 15 år. Den som bryter mot ett vistelseförbud ska kunna dömas till fängelse i högst ett år. Om brottet är ringa, ska personen dömas till böter. De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 februari 2024.

4 Vänsterpartiets ställningstagande

Vänsterpartiet instämmer i regeringens slutsats att det behövs kraftfulla åtgärder för att öka tryggheten i samhället och för att minska skjutningar och sprängningar. Vi delar dock inte regeringens bedömning av hur detta mål ska uppnås. Redan i dag finns det möjligheter för polis att avvisa och avlägsna personer från allmänna platser enligt

ordningslagen och polislagen. En polis får i vissa fall avvisa eller avlägsna en person från ett visst område eller utrymme om personen genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna. En grundläggande förutsättning är att åtgärden ska vara nödvändig för att ordningen ska kunna upprätthållas eller för att avvärja en straffbelagd handling. Om ett avvisande eller avlägsnande är otillräckligt för att uppnå avsett resultat, kan personen tillfälligt omhändertas. Vänsterpartiet anser att den befintliga lagstiftningen är tillräcklig för att avvisa och avlägsna personer från vissa platser. För att stärka tryggheten i samhället är det andra åtgärder som krävs, inte vistelseförbud.

Regeringens satsningar på repressiva åtgärder riskerar i värsta fall att bli kontra-produktiva då de leder till ökad stigmatisering av människor. Förslagen är dessvärre även ofta rättsosäkra. Det nu aktuella förslaget om vistelseförbud är inget undantag. Förslaget innebär att en person kan förbjudas att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats, på skolgårdar eller motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem, om hen *medvetet främjar* att *en grupp personer utövar brottslighet* där och det finns *risk* för att skjutvapen eller sprängämnen används. Även personer som främjar brottslighet som på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten ska kunna meddelas vistelseförbud. Detta innebär att en riskbedömning ska göras i två steg (3 och 4 §§ förslag till lag om preventiva vistelseförbud). Lagrådet skriver i sitt yttrande att konstruktionen med dubbla riskbedömningar framstår som svårtillämpad. Det kommer att bli svårt för den enskilde att förutse när ett vistelseförbud kan komma att meddelas. Det framgår heller inte om det ska vara styrkt att förbudspersonen tillhör eller verkar för gruppen eller om det räcker med att gruppmedlemskapet framstår som mer eller mindre antaglig. Vänsterpartiet anser att förslaget är rättsosäkert dels på grund av de vaga rekvisiten (t.ex. ”medvetet främjar”) som öppnar upp för godtyckliga bedömningar, dels på grund av den bristande förutsebarheten för den person som riskerar att drabbas. Förslaget bör alltså avslås redan på den grunden att det strider mot flera straffrättsliga principer. Vidare innehåller förslaget fler allvarliga brister.

En rad remissinstanser är kritiska och avstyrker förslaget helt eller delvis, bl.a. Barnombudsmannen, Civil Rights Defenders, Institutet för mänskliga rättigheter, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Jämställdhetsmyndigheten, Svea hovrätt, Södertörns tingsrätt och Sveriges advokatsamfund. Flera av dessa menar att behovet av att kunna meddela vistelseförbud inte är tillräckligt utrett och att det är tveksamt hur effektiv åtgärden skulle vara. Några remissinstanser anser att förslaget riskerar att leda till oönskade konsekvenser, som att brottslighet förflyttas till nya platser eller att fler barn under 15 år rekryteras till kriminella nätverk. Flera remissinstanser anser att förslaget saknar tydliga avgränsningar när det gäller vem som kan meddelas vistelseförbud, förbudsområdets storlek och längden på ett vistelseförbud, och de ifrågasätter om förslaget är proportionerligt och förenligt med bl.a. regeringsformen och Europakonventionen. Riksdagens ombudsmän (JO) bedömer att underlaget inte ens är tillräckligt för att kunna avgöra om förslaget är förenligt med grundläggande fri- och rättigheter enligt regeringsformen och Europakonventionen. Advokatsamfundet anser att de regler som i dag finns i ordnings- och polislagen är tillräckligt omfattande såvitt avser möjligheten att avvisa en individ från en viss plats. Advokatsamfundet skriver att den föreslagna lagen är oproportionerlig i ett demokratiskt samhälle och kommer få negativa verkningar för samhället i stort. Advokatsamfundet antar även att reglerna, i likhet med i Danmark och Norge, inte kommer att tillämpas i någon större utsträckning. Samfundet anser därför att det saknas tillräckliga skäl för att införa så långtgående

inskränkningar i den personliga rörelsefriheten. Flera remissinstanser tar upp frågor om hur förslaget kan komma att påverka barn, bl.a. Socialstyrelsen avstyrker att vistelseförbud ska få meddelas för den som är 15–17 år och menar att det saknas en analys av förslagets konsekvenser för barn och deras rättigheter.

Vänsterpartiet instämmer i remissinstansernas kritik. Förslaget kommer att inskränka den grundlagsstadgade rörelsefriheten för människor på ett omotiverat sätt. Särskilt allvarligt är det att det inte ens krävs att den person som beläggs med vistelseförbud är dömd för brott. Förslaget kan därför inte jämföras med de möjligheter Kriminalvården har att besluta om restriktioner för bl.a. villkorligt frigivna eller vid påföljden ungdomsövervakning på det sätt som regeringen gör (prop. 2023/24:57 s. 23). Att barn 15–17 år gamla ska kunna beläggas med vistelseförbud, t.o.m. gällande områden där de bor och går i skolan, är helt orimligt. Att barnets ålder ska beaktas inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras innan ett beslut tas och att beslutet kan förses med begränsningar och undantag samt att barn under 18 år föreslås få rätt till offentligt biträde, förändrar inte saken (prop. 2023/24:57 s. 28). Några remissinstanser, bl.a. Integritetsskyddsmyndigheten och Sveriges advokatsamfund, anser att det bör övervägas om den föreslagna lagen bör tidsbegränsas. Vidare har bl.a. Advokatsamfundet föreslagit att alla personer bör ha en ovillkorlig rätt till offentligt biträde när en ansökan om vistelseförbud initieras, med hänsyn till den betydande inskränkning av den personliga friheten som ett vistelseförbud innebär. Vänsterpartiet instämmer i att det är högst rimligt att förslaget, om riksdagen antar det, tidsbegränsas och att alla som utsätts för vistelseförbud ska ha rätt till offentligt biträde.

Riksdagen bör sammanfattningsvis avslå regeringens proposition 2023/24:57 Preventiva vistelseförbud. Detta bör riksdagen besluta.

För det fall riksdagen ändå beslutar att anta regeringens förslag bör lagen tidsbegränsas. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare bör alla personer som blir aktuella för vistelseförbud ha rätt till offentligt biträde. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Guðrun Nordborg (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)

Tony Haddou (V)

Isabell Mixter (V)